

ЁШЛАРНИ ЁТ ВА ЗАРАРЛИ ҒОЯЛАРДАН ҲИМОЯ ҚИЛИШДА МИЛЛИЙ ҒОЯ НЕГИЗИГА ТАЯНИШНИНГ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Нуржахон Одиловна Рахмонова

Тошкент давлат транспорт университети талабаси
rahmonovanurjaxon54gmail.com

Сирожбек Ҳабибуллаевич Султанов

Илмий раҳбар, ТДТрУ доценти
sirojbek.sultanov@mail.ru

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада мамлакатимиз ёшларини ёт ва зарарли ғоялардан ҳимоя қилишнинг ўзига хос йўллари илмий жихатдан асослаб берилган. Шунингдек, ёшларда ёт ғояларга қарши мафкуравий иммунитетни шакллантириш учун миллий ғоя ва мафкурамизни шакллантириш ва мустаҳкамлаш бўйича амалий тавсиялар келтириб ўтилган.

Калит сўзлар: глобал тинчлик, ёшлар онги, қадрият, миллий ғоя, ёт ғоялар, ғоявий хуруж, маданият, маънан соғлом, мафкура, иммунитет, мафкуравий таҳдид.

КИРИШ

XX аср дунёда ғоявий қарама-қаршилиқлар кескин ва мураккаб тус олган давр сифатида тарихга кирди. Аср сўнгида икки қутбли дунёнинг барҳам топиши, нисбий мувозанатнинг бузилиши жаҳондаги мафкуравий манзараларни тубдан ўзгартириб юборди. XXI асрнинг дастлабки ўн йиллигида сиёсат, иқтисод, илм-фан, маданият соҳаларида инсоният томонидан улкан тараққиёт натижаларига эришилган бўлса, айти пайтда глобал тинчлик ва дунё барқарорлигига таҳдид солувчи жиддий хавф- хатарлар ҳам кучаймоқда. Инсониятнинг кўп мингйиллик тажрибаси ҳануз уруш оловини ёқишга, ундан ўз манфаатлари йўлида фойдаланиб қолишга уринаётган қора кучларнинг сайёрамизнинг турли бурчакларида ўзларининг қабих ниятларига эришиш йўлида жадал фаолият олиб боришига тўсқинлик қила олмаяпти. Бундай вазиятда ёшлар учун миллий ғоя негизига таянган таълим ва тарбия янада долзарб аҳамият касб этади. «Турли хил диний эътиқодларни инсон, хусусан, ёшлар онги ва ички дунёсига синдириш орқали сиёсий мақсадларга эришиш – мафкуравий

тажовузнинг бир шаклига айланмоқда». Бу хусусида тадқиқотчи олим М.Бекмуродовнинг қуйидаги фикрларини эслаш жоиз деб биламиз: «Турли хил диний эътиқодларни омма онгига сингдириш орқали сиёсий мақсадларга эришиш XX аср охири ва XXI аср бошларидаги даврнинг ўзига хос хусусиятларидан бирига айланди. Бугун оммага мафкуравий тазйиқ ўтказиш дунёдаги энг йирик ислом, христианлик, буддавийлик ва иудаизм динларидаги анъанавий эътиқод амалларидан ажралиб чиққан мазҳаблар, секталар, оқимлар фаолиятида яққол намоён бўлмоқда. Диний эътиқод орқали таъсир ўтказиш жараёнлари одамлар онги, дунёқарашини ўзгартириш ва пировард натижада уларни маънавий манқурт – зомбига айлантириш билан якун топмоқда. Ёшлар онгини заҳарлаб, уларни зомби қилиш механизми қай тарзда намоён бўлиши, бу жараён қандай кечиши, ёт мафкуравий кучлар ўз мақсадларига эришиш учун қандай шакл ва услублардан фойдаланаётганликларини тадқиқ этиш ҳамда уларга қарши курашиш бугун жамият олдида турган долзарб масалалардан бири саналади».

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Жаҳонда кечаётган иқтисодий-сиёсий ва маънавий-маданий жараёнлар асносида глобал ахборотлашувнинг бир қатор жиддий салбий оқибатлари ҳам намоён бўлмоқда. Бу борада тадқиқотчи Н.Умарова шундай ёзади: «...Ахборотни тараққиёт кушандасига айлантираётган кучлар ҳам йўқ эмас. Ахборотлаштириш жараёнининг ижобий жиҳатлари билан бир қаторда ахборот соҳасидаги ютуқлардан ёмон ниятларда фойдаланиш хавфи ҳам туғилмоқда. Бунда ахборотдан жаҳонда тинчлик ва хавфсизликни таъминлаш, давлатларнинг суверен тенглиги тамойилларига амал қилиш, низоларни тинч йўл билан ҳал қилиш, кучдан фойдаланмаслик, ички ишларга аралашмаслик, инсон ҳуқуқи ва эркинликларини ҳурмат қилиш каби мақсадларга зид равишда фойдаланилмоқда». Бундай мураккаб шароитда миллий қадриятларни асраш, умуминсоний қадриятларни тушуниш, мамлакат суверенитетини мустаҳкамлаш, иқтисодий барқарорликни таъминлаш учун фуқароларнинг мафкуравий иммунитетини ошириш масаласи ҳар бир давлат олдида турган устувор вазифалардан бирига айланади. Зеро, ўзгариб бораётган дунё ва унинг мазмун-моҳиятини тушуниш, вужудга келаётган сиёсий воқелик ва ўзгаришлар ва жараёнларни миллий манфаатлар асосида таҳлил этиш, мавжуд таҳдидларнинг келиб чиқиш сабабларини тушунган ҳолда уларга қарши курашда бутун жамиятни сафарбар этиш мамлакат келажаги ва барқарор тараққиётининг муҳим шарти

ҳисобланади. Глобал ўзгаришлар даврида зарарли мафкуравий таъсирларга қарши кураш миллий ғоянинг бунёдкор мазмун-моҳиятини кишиларимиз, айниқса, ёшларимиз орасида мақсадга мувофиқ тарзда тарғиб ва ташвиқ этиш давомийлигини тақозо этади. «Бироқ, мамлакатимиз тинчлиги, жамиятимиз барқарорлиги умуминсоний, миллий ва диний қадриятларимизга қарши қаратилган, миллий ўзликни англаш, халқимизнинг асрлар давомида шаклланган ҳаёт тарзини барбод қилишга йўналтирилган мафкуравий таҳдидларга қарши курашишнинг самарали усул ва воситаларини ишлаб чиқиш, қўллаш ишлари замон талабидан ортда қолмоқда». Бинобарин, ўтмишимиз ва келажагимиз учун қудрат бағишлайдиган миллий ифтихор туйғуси билан биз янги авлодларни тарбиялашимиз, ўз миллий давлатчилигимизни мустаҳкамлаб боришимиз лозим. Бу жараёнда миллий ва умуминсоний қадриятларни ёш авлодга етказишнинг замонавий инфраструктураси ва технологиясини янада такомиллаштириш масаласи зарарли ва ёт ғояларни, мафкуравий таҳдидларни бартараф қилишнинг муҳим омили эканини ҳаётий тажрибанинг ўзи исботламоқда. Инсониятни таназзулдан асраб қолувчи миллий анъана ва урф-одатлар халқимизнинг узоқ йиллик ҳаётий тажрибаси маҳсулидир. Авлоддан авлодларга ўтиб келаётган қадриятларимизнинг, миллий-руҳий сифатларнинг инкор этилиши натижасида баъзи ёшларда кейинчалик қонунларимизга ҳам беписандлик билан қараш ҳолатларини келтириб чиқаради. Шундан келиб чиқиб айтиш мумкинки, ёшларимизда миллий-маънавий мерос ва қадриятлар, урф-одат ва анъаналарга нисбатан муносабатининг янада мустаҳкамланиши учун миллий ғоя негизига таянишнинг шарти сифатида қуйдагиларни келтириш мумкин:

- ёшларнинг умуминсоний қадриятларга содиқлигини янада юксалтириш мақсадга мувофиқдир. Масалан, инсонларнинг бир-бирига бўлган ҳурматини, озодликни, фаровонликни, тинчликсеварликни тарғиб қилиш, бузғунчиликка қарши кураш, атроф-муҳит тозалиги ва табиатни асраш ҳамда динлараро бағрикенглик каби умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялаш тамойилларини янада юксалтириш лозим;

- миллий маънавиятга таяниш учун инсон, аввало, ўзлигини англаб етмоғи лозим. Зеро, бу миллий ўзлгимизни англаб етишга бўлган кучли эҳтиёж натижасидир. Умуминсоний қадриятлар ҳар доим миллий қадриятлар билан озиқланади ҳамда миллий маънавиятни шакллантириш ва ривожлантиришга хизмат қилади. Бу эса миллий ғоя негизига таянишда бутун инсониятни бирлаштириб турувчи муштарак омил ҳисобланади. Шундагина биз истиқболда маънавий

баркамол инсонни, соғлом фикрлайдиган авлодни тарбиялашга эришамиз. Жамиятимизнинг устувор вазифаларидан бири ҳам баркамол авлодни тарбиялашдан иборатдир. Зеро, маънавий баркамол инсонларгина буюк келажакни ярата оладилар. Маънавий баркамол инсонни тарбиялашда, шубҳасиз, таълим тизимининг ҳам роли беқиёсдир. Ҳозирги дунёда ёшлар потенциали ва интеллектуал қудрат ҳал қилувчи аҳамият касб этмоқда. Маънавий баркамол, интеллектуал салоҳияти юқори авлод тарбияси нафақат Ўзбекистонда, балки бутун жаҳонда энг муҳим вазифалардан бири сифатида намоён бўлмоқда. Шунинг учун ҳам ёшлар тарбиясига катта хавф солаётган бамисоли бало-қазодек тарқалиб бораётган ёт ғоялар ва ғоявий хуружларга қарши курашиш ҳаётий-амалий аҳамиятга эгадир.

Ахборотлашган жамиятда ёшларимизни турли хил ёт ва зарарли ғоялардан, айниқса, «оммавий маданият», диний экстремизм, терроризм ва ахборот хуружларидан ҳимоялаш учун замонавий ахборот технологияларидан фойдаланган ҳолда тушунарли ва ишонарли қилиб тайёрланган материаллар асосида тизимли равишда тадбирлар ўтказиб бориш, миллий ғоянинг тарғибот самарадорлигини оширишга хизмат қилади. Ўз навбатида таълимга етарли даражада эътибор қаратмаслик, унинг фаолиятини ижтимоий манфаатлар билан мослаштирмаслик, унга иккинчи даражали омил сифатида қараш жамият ривожига салбий таъсир кўрсатади, ҳатто, унинг таназзулига ҳам олиб келиши мумкин. «Умумий таълим, ягона ўқув системаси демократик жамият устунларидан бири, асосий социал институт бўлиб, унинг илмий, маънавий, ғоявий, ахлоқий асосларини белгилаб берувчи, бирлаштирувчи ва тараққиёт йўлида ҳаракатга келтирувчи муҳим восита сифатида фаолият кўрсатади». Бугунги давр талабидан келиб чиқиб, ёшлар муаммоларини ҳал этиш мамлакат тараққиёти ва хавфсизлигининг кафолати экан, миллий тараққиётнинг муҳим вазифаларини ҳал этишда, таълим-тарбия бериш ҳамда миллий ғоямизни тарғиб қилиш орқали барча ёшларга зарур шароитларни яратиш, замонавий билим ва касб-ҳунарга эга, дунё майдонида ўз тенгдошлари билан беллашишга қодир бўлган ёшларни тарбиялаш давр талабидир.

Жаҳондаги ҳар бир халқ ва давлат ўз ёшларини миллий ғоя руҳида тарбиялаган тақдирдагина ўз келажакини таъминлаши, юксак тараққиётга эришиши мумкинлигини ҳозирда бутун дунё тан олмоқда. Ўзбекистон мустақиллик йилларида ёш авлодни интеллектуал жиҳатдан кучли, жисмонан бақувват, маънан соғлом этиб тарбиялашга алоҳида урғу бериб келади. Махсус дастурлар ташкил этилмоқда, миллий ғоя, миллий мафқурани тарғиб этиш бўйича, жаҳон

чемпионлари, машхур санъаткорлар билан учрашувлар ва давра суҳбатлари мунтазам равишда амалга оширилиб келинмоқда. Ўз навбатида тарбиявий, маънавий-маърифий ишлар фуқаролар учун иқтисодий таъминотнинг ортиши, турмуш фаровонлигининг ўсиши, ёшларнинг ўз имкониятларини тўла юзага чиқаришлари учун барча объектив шарт - шароитларнинг яратилиши билан мустақамланмоғи талаб этилади. Мамлакатмизда турли хил миллатга мансуб кишилар яшайди ва уларни турли хил мақсадлар, манфаатлардаги муштараклик – фуқаролик ва ягона Ватан туйғуси бирлаштириб туради. Ғоялар хилма-хиллиги ижтимоий ҳаётни, воқеликни англаш, идрок этишда унга муносабатида турли-хил ижтимоий гуруҳ ва қатламларнинг дунёқараши, онг ва тафаккур шакли билан боғлиқ мақсадлар, фикрлар, тасаввурлар, майллар мажмуи ҳисобланади. Бу инсон эркинлиги билан боғлиқ табиий жараён дир.

ХУЛОСА

Миллий ғоя негизига таянишнинг истиқболларида турли халқларни бирлаштириб турувчи муштарак мақсадлар ҳам бўлиши зарур. Булар қуйидагилар: 1) руҳий-маънавий бирлик; 2) тарихий онг, мерос; 3) она тили; 4) умумий маданият; 5) ижтимоий ҳаёт; 6) миллий ва умуминсоний қадриятлар; 7) мустақиллик ва эркинликни англаш; 8) ягона Ватан туйғуси, унга бўлган садоқат; 9) тинчликни қадрлаш, асраб-авайлаш, 10) фуқаролик бурчи ва бошқа туташ омиллар инсонларни, халқларни бирлаштириб туришга хизмат қилади. Толерант мамлакатларда турлича қарашлар ва эътиқодлар кесишган бўлади. Шунинг учун, фикрда, ғояда муштарак мақсадларнинг бўлиши, онгда ижтимоийлашиши уларни умуммиллий манфаатларга йўналтиради, сафарбар этади, жипслаштиради. Бу ҳар бир кишининг фикрини эшитишни, ҳурмат қилишни тақозо этади. Шу умумий мақсадга хизмат қиладиган сиёсий-ижтимоий, ғоявий-мафкуравий, маънавий муҳит мавжуд бўлган жамиятда инсон қадрлари ҳар доим эъзозланади, турли халқлар ва миллатлар ўртасида миллий тотувлик, ҳамжихатлик, динлараро бағрикенглик ғоялари амалий ҳаётда ўзининг аниқ ифодасини топади. 123 Мамлакатда тинчлик, барқарорлик, бунёдкорлик ишлари инсонларни эзгу ғоя, мақсад сари етаклайди, сафарбар этади. Мафкуравий иммунитетни шакллантириш учун эса ватанпарварликни, эркин тафаккур тарзини, нозик дид ва юксак ахлоқийликни тарбиялаш зарур. Ёш авлод онгига ватанпарварлик каби универсал тамойиллар, мезонлар ҳисобланадиган гуманизм (инсонпарварлик), халқчиллик ва тараққийпарварлик ғояларини замонавий технологияларидан фойдаланиб сингдирилиши лозим. Ҳозирги кунда

ёшларимизда турли хил бузғунчи ва вайронкор таҳдидларга қарши курашишда уларнинг мафкуравий иммунитетни янада ривожлантириш долзарб аҳамият касб этиб бормоқда. Ваҳоланки, бунинг учун оила, таълим ва маҳаллаларда тарғибот-ташвиқот ишларини тизимли равишда амалга ошириб бориш лозим. Шу ўринда, иммунитет сўзининг маъноси изоҳ бериб ўтсак. «Иммунитет сўзининг маъноси (лот. *Immunitos* – озод бўлиш, қутулиш) тиббий тушунча бўлиб, организмнинг доимий ички муайянлигини сақлаши, ўзини турли таъсрлардан, ташқи инфекциялар кириб келишидан ҳимоя қилишга қодир бўлган реакциялар мажмуи тушунилади». Иммунитет инсон организмнинг турли касалликларидан ҳимоя қила олиш қобилиятидир. «Ваҳоланки, бугунги кун ёшларида мафкуравий иммунитетни шакллантириб бориш муҳим аҳамият касб этиб бормоқда. Иккинчидан, у ҳар бир ёш авлод учун ўзига хос хусусиятга эга бўлмоғи лозим. Учинчидан, иммунитет тизими шакллангандагина жамиятда мафкуравий дахлсизликни таъминлаш мумкин».

REFERENCES

1. Ақромова Ш. Интернет: Ғоявий вирусдан эҳтиёт бўлинг. – Тошкент, 2010. – Б. 8.
2. Бекмуродов М. Мафкуравий зомби қилиш механизми. Маърифат газетаси, 2007 йил 2 июнь.
3. Умарова Н. Глобаллашув шароитида ахборот хуружларига қарши кураш. – Тошкент: Академия, 2005. – Б. 4.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ф-5465-сонли Фармойиши Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичида миллий ғояни ривожлантириш контсепциясини ишлаб чиқишга доир чора-тадбирлар тўғрисида // Халқ сўзи, 2019 йил 8-апрель.
5. Эрматов Ҳ. Тарих. Тафаккур. Маданият – Тошкент: Академнашр, 2013. –Б. 93.
6. Маънавият асосий тушунчалар изоҳли луғати. –Тошкент: Ғофур Ғулом, 2010. –Б. 292.
7. Ташметов Т.Х. Ёшларни ёт ва зарарли ғоялардан ҳимоялашда ахборот коммуникация тизимидан фойдаланиш технологиялари. – Тошкент: ЎЗР Фанлар Академияси Асосий кутубхонаси, 2021. –Б. 50.
1. Kadamovich, Y. J., Muzaffarova, I. G., Mahmudovich, Y. B., Boxtiyarova, S. S., & Habibullayevich, S. S. (2020). Social justice as a condition of socio-spiritual stability in society. *Journal of Critical Reviews*, 7(5), 816-818.
2. Раматов, Ж.С., Баратов, Р.Ў., Султанов, С.Х., Муратова, Д.А., Хасанов, М.Н., & Эрнӣёзов, У.К. (2022). ЁШЛАР ЗАМОЊАВИЙ МАДАНИЙ ҚИЁФАСИ ВА УМУМИНСОНИЙ ҚАДРИЯТЛАР ТУШУНЧАСИНИНГ МАЗМУН-МОҲИЯТИ. *Oriental*

renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (10), 376-386.

3. Раматов, Ж.С., Баратов, Р.Ў., Султанов, С.Ҳ., Кушаков, Файзулла Абдуллаевич., Валиев, Л.А., & Хасанов, М.Н. (2022). ҲОЗИРГИ ДАВРДА ИЖТИМОЙ АДОЛАТ ҲАҚИДАГИ ИЛМИЙ-ФАЛСАФИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ТАЛҚИНИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (9), 647-656.

4. Исмоил Саифназаров, & Сирожбек Ҳабибуллаевич Султанов (2022). ИЖТИМОЙ АДОЛАТНИ МУСТАҲКАМЛАШДА ИЖТИМОЙ ТАДБИРКОРЛИКНИ УСТУВОР ЖИҲАТЛАРИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (TSTU Conference 1), 71-76.

5. Султанов, С. Х. (2013). МЕРЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ПРОТИВ КОРРУПЦИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ. *SCIENCE AND WORLD*, 67.

Раматов, Ж. С., Муратова, Д., Султанов, С. Ҳ., Тухтабоев, Э., Кушаков, Ф., & Хасанов, М. Н. (2022). ИЖТИМОЙ АДОЛАТ ВА ҚАДРИЯТЛАР ПЛЮРАЛИЗМИ. *World scientific research journal*, 8(1), 102-108.

6. Ж. С. Раматов, & М. Ҳасанов (2022). ЎЗБЕКИСТОН ТАРАҚҚИЁТИНИНГ ЯНГИ БОСҚИЧИДА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИНИНГ ТАЪМИНЛАНИШИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (6), 963-969.

7. Раматов, Ж. С., Муратова, Д., Султанов, С. Ҳ., Тухтабоев, Э., Кушаков, Ф., & Хасанов, М. Н. (2022). ИЖТИМОЙ АДОЛАТ ВА ҚАДРИЯТЛАР ПЛЮРАЛИЗМИ. *World scientific research journal*, 8(1), 102-108.

8. Ҳасанов, М. Н., Бекмуратов, Б. Ж., Турғунов, Б. Ш., & Маматкулов, У. С. (2022). ФОРОБИЙНИНГ ТАЪЛИМОТИДА ЁШЛАР ВА ИНСОН ТАЛИМ-ТАРБИЯСИ МАСАЛАЛАРИ ТАҲЛИЛИ.

9. Ҳасанов, М. Н., Зайниддинов, Б. З., Абдухалилов, О. А., & Джурайев, Д. Д. (2022). МЕҲНАТДА ИНСОННИ ШАКЛЛАНИШДАГИ АҲАМИЯТИ.

10. Ramatov, J.S. va Hasanov, MN (2022). Ta'lim amaliyotida innovatsiyalarni jalb qilishning nazariy modelini tahlil qilish. *Sharq uyg'onishi: innovatsion, ta'lim, tabiiy va ijtimoiy fanlar*, 2 (6), 937-942.

11. М. Н. Ҳасанов, С. У. Бошмонов, & Т. О. Жонибеков (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ИЛМ-ФАНЛАР ТАСНИФИДА АҲЛОҚИЙ ВА ДИНИЙ ҚАРАШЛАРИНИНГ ТАҲЛИЛИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (TSTU Conference 1), 608-613.

12. У.К.Эрниёзов, М.Н. Ҳасанов, & Х.С.Машарипов. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ИЖТИМОЙ-АҲЛОҚИЙ ТАЪЛИМОТИ ВА УНИНГ АНТРОПОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ. *JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS*, 4(3), 130–136.

13. Ж. С. Раматов, М. Ҳасанов, & Л. А. Валиев (2022). ИНСОН ДУНЁҚАРАШИНИНГНИНГ ДИНИЙ ВА ДУНЁВИЙ ТАЛҚИНИ. *Central Asian Academic Journal of Scientific Research*, 2 (7), 78-82.

14. J. S. Ramatov, M. Hasanov МАҒКУРАВИЙ АХЛОҚ ТАРБИЯСИНИНГ АНАМИЯТИ // *Pedagogik fanlar boyicha akademik tadqiqotlar*. 2022 yil. 6-son. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/mafkuraviy-ta-didlarni-oldini-olishda-ahlo-iy-tarbiyaning-a-amiyati> (kirish sanasi: 04.10.2022).

15.Ж. С. Раматов, & М. Ҳасанов (2022). МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАР – ЖАМИЯТИМИЗ БАРҚАРОРЛИГИ ВА ЁШ АВЛОД ТАРБИЯСИНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (6), 973-979.

16.Ж. С. Раматов, М. Ҳасанов, & Лочин Азаматович Валиев (2022). АУРОБИНДО ГҲОШ ҲАЁТИ ВА ИЛМИЙ ФАЛСАФИЙ МЕЪРОСИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (6), 1161-1169.

17.Ramatov, J.S. va Xasanov, MN (2022). Ta'lim amaliyotida innovatsiyalarni jalb qilishning nazariy modelini tahlil qilish. *Sharq uyg'onishi: innovatsion, ta'lim, tabiiy va ijtimoiy fanlar*, 2 (6), 937-942.

18.У.К.Эрниёзов, М.Н. Ҳасанов, & Х.С.Машарипов. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ИЖТИМОИЙ-АХЛОҚИЙ ТАЪЛИМОТИ ВА УНИНГ АНТРОПОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ. *JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS*, 4(3), 130–136.

19.Ж. С. Раматов, М. Ҳасанов, & Л. А. Валиев (2022). ИНСОН ДУНЁҚАРАШИНИНГНИНГ ДИНИЙ ВА ДУНЁВИЙ ТАЛҚИНИ. *Central Asian Academic Journal of Scientific Research*, 2 (7), 78-82.

20.J. S. Ramatov, M. Hasanov МАҒКУРАВИЙ АХЛОҚ ТАРБИЯСИНИНГ АНАМИЯТИ // *Pedagogik fanlar boyicha akademik tadqiqotlar*. 2022 yil. 6-son. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mafkuraviy-ta-didlarni-oldini-olishda-ahlo-iy-tarbiyaning-a-amiyati> (kirish sanasi: 04.10.2022).

21.Ж. С. Раматов, & М. Ҳасанов (2022). МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАР – ЖАМИЯТИМИЗ БАРҚАРОРЛИГИ ВА ЁШ АВЛОД ТАРБИЯСИНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (6), 973-979.

22.Ramatov, J.S., & Khasanov, M.N. (2022). HISTORY OF RAILWAY CONSTRUCTION IN UZBEKISTAN: YESTERDAY AND TODAY. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (6), 925-930.

23. Ж. С. Раматов, & М. Н. Ҳасанов (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ЖАҲОН ИЛМ-ФАН ТАРАҚҚИЁТИГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ ВА УНИНГ БУГУНГИ КУНДАГИ АҲАМИЯТИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (TSTU Conference 1), 648-653.